

Fem år med kloke valg

I år er det fem år siden Legeforeningen tok initiativ til å starte opp «Gjør kloke valg»-kampanjen – en norsk versjon av det internasjonale «Choosing Wisely»-initiativet. Dette ble markert med et symposium i Legenes hus onsdag 13. september, hvor også Tannlegeforeningen og vår president Heming Olsen-Bergem deltok.

 TONJE CAMACHO, KOMMUNIKASJONSRÅDGIVER, NTF

Heming Olsen-Bergem sammen med prosjektleder i Legeforeningen Bente Kristin Johansen, internasjonal koordinator Wendy Levinson, Medical education lead Brian Wong og rådgiver/prosjektmedarbeider i Legeforeningen Maria Tønne.

Verdensomfattende kampanje – Choosing wisely

Kampanjen startet i USA i 2012 utløst av en studie som kartla overforbruk av helsetjenester, og som avdekket at hele 30 prosent av alle tester og behandlinger er unødvendige og i verste fall skadelige for pasienten. Kampanjen spredte seg til Canada i 2014 og kom til Norge i 2018. I dag er 35 land med i kampanjen på verdensbasis. Kampanjen har fra start vært drevet frem av fagfolk, hvor fagmiljøene selv har identifisert evidensbaserte anbefalinger om tester, prosedyrer og behandlinger innenfor sine fagfelt, som de mener er unyttige eller unødvendige og ikke tilfører utredning og behandling av pasienten reell verdi. NTF har også utviklet syv slike anbefalinger til våre medlemmer, blant annet om antibiotikaforskrivning, kroneterapi, fjerning av visdomstenner og bruk av panoramarøntgen. Internasjonal koordinator Wendy Levinson ga et innblikk i historien og den internasjonale utviklingen. Studier viser at overforbruket av helsetjenester er sammenliknbart i ulike deler av verden, utfordringene er svært like og at vi har mye å lære av hverandre. Slike nettverk og fora for erfaringsutveksling er derfor viktige for å måle effekt og endringer. Jo flere vi er, jo lettere er det også å lykkes med å sette temaet på den politiske agendaen og nå gjennom med budskapet.

Why give two when one will do?

Helsepersonell har stilt seg positive til prinsippene bak kampanjen, men grunnene til hvorfor man lar være å tilby tester og behandling kan likevel være vanskelig å kommunisere til pasienten. Informasjonskampanjer med slagord som «Ikke stikk meg uten grunn», «Mer er ikke alltid bedre», «Why give two when one will do» og «Make every drop count» har derfor stått sentralt i *Gjør kloke valg*-kampanjen. Vi vet at å endre kultur og rutiner er lettere sagt enn gjort. Pasientene har ofte krav og forventninger, og de «shopper» rundt etter den helsehjelpen de ønsker. Det krever et sterkt fagmiljø for å stå imot og være tilbakeholdne med tester og utredninger. Troverdighet og

faglig tyngde er alfa og omega, og det er viktig at rådene ikke blir oppfattet som en måte å spare penger på. Det handler om å prioritere ressursene riktig, med mål om å skape kvalitet, bedre pasientsikkerhet og å ikke gjøre skade. I løpet av året kommer det både ny prioriteringsmelding og nasjonal helse- og samhandlingsplan som vil bidra til å synliggjøre hvorfor *Gjør kloke valg* er så viktig, og vil forhåpentligvis legge føringer for en reduksjon i overforbruk og unødvendige tester, utredninger og behandlinger, slik at vi kan bruke mer tid og ressurser på de som er sykkest og trenger det mest.

Takk til alle medlemmer som har deltatt

Kampanjen har fra start tatt høyde for å være et samarbeid mellom flere faggrupper. NTF er glad for at Legeforeningen inviterte tannlegene med på et svært tidlig stadium. Vi ble med på kampanjen allerede i 2018 og publiserte våre faglige anbefalinger i 2019. I tillegg til tannlegene har Legeforeningen også fått kiropraktikere, fysioterapeuter, optikere, farmasøyer, helsesykepleiere, jordmødre og radiografer med på laget. Siste tilskudd er Fagforbundet med sine ulike grupper av helsepersonell. Også studentene er med gjennom «Klokere studenter». Økonomisk er det Legeforeningens fond for kvalitet og pasientsikkerhet som har tatt den største regningen. Helse- og omsorgsdepartementet har også gitt viktig støtte til de tverrfaglige konferansene. Likevel er det fagmiljøene, profesjonsforeningene og ikke minst det utøvende helsepersonellet som har drevet arbeidet fremover. Vi benytter anledningen til å sende en takk til alle medlemmer og annet tannhelsepersonell som har satt seg inn i de faglige rådene, som har hengt opp plakater på venteværelset, til de som har tatt opp tematikken med pasienten i stolen, og alle som har deltatt på de faglige arrangementene (fysisk eller digitalt).

Virker det?

En måte å måle effekten av kampanjen på har vært å hente ut data fra ulike helseregistre. På en del behandlinger og tjenes-

 <p>MedDentCare TANN & HELSE</p>	<p><i>Vi prioriterer din henvisning. Avansert endodonti, smerteutredning, CBCT, apikal kirurgi / oral kirurgi og behandling under narkose.</i></p> <p>Hoffsveien 16, 0275 Oslo Tel. 22 20 02 22 post@meddentcare.no www.meddentcare.no</p>	<p>Tannlege Arash Sanjabi DDS MNTF, spesialist i endodonti</p>
--	---	---

ter ser man en helt klar nedgang i visse medisinske praksiser. Noen eksempler et antibiotikabruk i nyfødtp perioden (>34 uker) som ble redusert med 37 % fra 2015–2019. Antallet artroskopisk meniskoperasjoner på folk under 50 år ble også redusert med 63 % i perioden 2013–2017. Tilsvarende gikk bruk av inhalasjoner (adrenalin) ved brokiolitt på innlagte barn ved OUS ned fra 59 % til 5 % fra 2009–2017.

Slike endringer i praksis er selvfølgelig ikke utelukkende grunnet *Gjør kloke valg*, men det er også gjennomført spørreundersøkelser for å måle kjennskap til kampanjen både blant leger og pasienter. Her ser vi at man har lyktes med å øke bevisstheten rundt overforbruk, og vi ser også at *Gjør kloke valg* blir referert til i både medieoppslag og politiske debatter.

Spørreundersøkelsene har også avdekket ulike drivere for overforbruk av helsetjenester. Man ser at utfordringene er sammensatte og kan være drevet av både helsepersonell, pasienter, pårørende, media og kommersielle interesser. Individuelle årsaker som press fra pasient/pårørende, svakt henvisningsgrunnlag og faglig usikkerhet kan resultere i flere prøver og utredninger enn nødvendig. Men vi ser også et behov for kontinuerlig satsing på helsekompetanse i befolk-

ningen slik at pasientene har mulighet til å forstå, vurdere og anvende helseinformasjon for å kunne ta gode, kloke valg, relatert til både livsstil og bruk av helsevesenet. Her står samvalg og samtykke sentralt, og vi vet at sterke krefter, som kroppspress og helseangst bidrar til feil- og overforbruk av medikamenter og helsetjenester. Dialog med pasienten er viktig for å kunne akseptere naturlige aldringsprosesser, at variasjon er normalt og velkomment, at man må akseptere at det ikke finnes «en pille for alt som er ille», og at vi må kunne stå i usikkerhet og ta risikoavveininger. I tillegg finnes det systematiske drivere slik som retningslinjer, organisering, helseforsikringer og stykkprismodeller som kan være førende for valg av prøver og behandlinger. Det gjenstår altså en stor jobb for å endre systemer og kulturer.

Veien videre

Fem år er ikke nok til å endre slike systemer, kulturer og holdninger. Derfor er det viktig at vi fortsetter det tverrfaglige samarbeidet og holder trykket oppe. Som tidligere nevnt er kampanjen avhengig av politisk vilje og av å motta økonomisk støtte fra myndighetene. Nå er kassa snart tom, og det jobbes aktivt for å skaffe midler til å fortsette dette viktige arbeidet. Det er derfor gledelig å se at stadig nye yrkesgrupper innen helsetjenesten blir med i kampanjen, noe som øker gjennomslagskraften (og forhåpentligvis betalingsviljen).

For NTFs del vil vi i fremtiden evaluere de eksisterende anbefalingene som ligger ute på [tannlegeforeningen.no/klokevalg](https://www.tannlegeforeningen.no/klokevalg). Vi vil vurdere behovet for nye anbefalinger, for eksempel innen kosmetiske behandlinger og/eller bruk av teknologi. Vi ønsker også å samle mer data om behandlingsvalg, drivere for overforbruk og effekten av kampanjen for våre medlemmer. NTF Student har også vist interesse for å bli med i det internasjonale studentarbeidet – og vil i så fall måtte drive nybrottsarbeid da ingen av landene har involvert studentforeninger innen odontologi. Vi håper både studentene og øvrige medlemmer står sammen med foreningen, og fortsetter å løfte dette viktige temaet i klinikkhverdagen.

Les mer

- Tackling wasteful spending on health (OECD, 2017) https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/tackling-wasteful-spending-on-health_9789264266414-en#page1
- www.tannlegeforeningen.no/klokevalg/ www.klokevalg.no

Heming Olsen-Bergem.